

DOI: 10.17986/blm.1592

Adli Tıp Bülteni 2022;27(3):238-245

18 Yaş Altı Evlilik İzni Olgularının Değerlendirilmesi

Evaluation of Under-18 Marriage Permit Cases

Uğur Şahan¹, Murat Şenavcı², Özlem Erel³¹Sinop Adli Tıp Şube Müdürlüğü, Sinop, Türkiye²Sivas Adli Tıp Şube Müdürlüğü, Sivas, Türkiye³Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp Anabilim Dalı, Aydın, Türkiye

*Bu çalışma, Uğur Şahan isimli yazarın "Aydın İlinde 18 Yaş Altı Evlenme İsteği ile Başvuran Olguların Değerlendirilmesi" başlıklı Tıpta Uzmanlık Tezinin yeniden düzenlenmesi ile oluşturulmuştur.

ÖZ

Amaç: Günümüzde çocukların erken yaşta evlendirilmeleri sorunu dünyanın birçok ülkesinde karşımıza bir problem olarak çıkmaktadır. Bu çalışma ile erken evliliğe giden yolda etkili olan faktörlerin ortaya konulması hedeflenmektedir.

Yöntem: Bu çalışmada Aydın ilinde 01 Ocak 2007-31 Aralık 2019 tarihleri arasında başvuran 151 olgu incelendi.

Bulgular: Olguların büyük bir kısmının (%86,6; n=131) ilköğretim mezunu olduğu, %90,7'sinin (n=137) örgün eğitime devam etmediği saptandı. Olguların %62,9'unun (n=78) cinsel ilişki veya cinsel istismar sonrası evlenmek için başvurduğu görüldü. Tarafımıza başvuru esnasında gebe olan ve anneleri de ilk doğumlarını 18 yaş ve altında yapanların oranı %20 (n=20) olarak saptandı. Gebe olan olgular ile annelerinin ilk doğum yapma yaşları arasında anlamlı fark olduğu saptandı.

Sonuç: Dünyadaki birçok topluluk gibi ülkemizde de çocuk evlilikleri önemli bir halk sağlığı sorunu olmaya devam etmektedir. Açıkçası, sorunun yasal, politik, sosyal, ekonomik, sağlık ve eğitim dahil olmak üzere farklı yönlerini hedeflemek için çok yönlü stratejilere ihtiyaç vardır. Çocuk evliliği, hem doğum yapan hem de bu evliliklerden doğan çocukları etkileyen çok boyutlu, sıralı bir istismar olarak görülmelidir. Bu durum, kuşaklar arası istismarın önemli bir türüdür.

Anahtar Kelimeler: Erken evlilik, cinsel istismar, çocuk gelin, düşük eğitim düzeyi

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Uğur Şahan, Sinop Adli Tıp Şube Müdürlüğü, Sinop, Türkiye

E-posta: ugursahan@yahoo.com

ORCID ID: orcid.org/0000-0002-3775-061X

Geliş tarihi/Received: 26.10.2021

Kabul tarihi/Accepted: 18.07.2022

ABSTRACT

Objective: Children marriage at early age appears to be a problem in many countries of the World nowadays. With this study, it is aimed to reveal the factors that are effective on the road to early marriage.

Methods: In this research, it was examined on written reports to 151 cases who applied to Aydın Adnan Menderes University Hospital, Forensic Medicine Department between January 01, 2007 and December 31, 2019 in Aydın.

Results: It was determined that most of the cases (86.8%; n=131) were primary school graduates and 90.7% (n=137) did not continue formal education. 62.9% (n=78) of the cases were detected to apply for marriage after sexual intercourse or sexual abuse. The rate of those who became pregnant during their application and whose mothers gave birth at the age of 18 and under was 20% (n=20). There was a significant difference between pregnant women and their mothers first birth ages.

Conclusion: Child marriage continues to be an important public health problem in our country and many other countries in the world. Obviously, multi-faceted strategies are needed to target different aspects of the problem, including legal, political, social, economic, health and education. Child marriage should be seen as a multidimensional, sequential abuse that affects both children giving births and children born from these marriages. This is an important form of the intergenerational abuse.

Keywords: Early marriage, sexual abuse, child bride, low education level

GİRİŞ

Günümüzde çocukların erken yaşta evlendirilmeleri, dünyanın birçok ülkesinde karşımıza bir problem olarak çıkmaktadır. Bazı ülkelerde bu konuda gerekli yasal önlemlerin alınmış olmasına karşın sorunun çözülemediği görülmektedir.

Erken evliliklerle tüm dünyada karşılaşılma ile birlikte az gelişmiş veya Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde daha yüksek oranlarda görülmektedir (1).

“Çocuk” ve buna bağlı olarak “erken evlilik” kavramlarının tanımları bölgelere göre farklılık gösterse de küresel ölçekte kabul edilen görüş; 18 yaş altını “çocuk” ve bu yaştan önce yapılan evlilikleri de “erken evlilik” olarak değerlendirmektedir. Türk Medeni Kanunu’nun (TMK) 124. maddesine göre; evlenme ehliyeti için 17 yaş sınırı belirlenmiş olmakla birlikte, “erken yaşta evlilikler” terimi bu çalışmada 18 yaşın altında yapılan evlilikler anlamına gelmektedir (1). On sekiz yaş altındaki bireyler çocuk, 10-19 yaş arası ise adolesan olarak tanımlanmaktadır. Bu dönem; çocukların fiziksel olarak özellikle fertilité açısından önemli bir gelişme düzeyine ulaştıkları ancak ruhsal ve sosyal gelişimlerini henüz tamamlamadıkları bir dönemdir (2). Bu dönemde yapılan evlilikler, genellikle çocuğun veya çocukların rızası alınmadan aile kararlarıyla ve çoğu kez de zorla yapılmaktadır. Özgürce ve tam rıza gösterme yetisine sahip olmayan çocukların yaptığı bu evlilikler insan haklarının ve çocuk haklarının ihlali olarak görülmektedir (3). Bu bağlamda, erken yaşta evlilik kavramı sosyal açıdan cinsel istismarla bağdaştırılması nedeniyle de büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır (4).

Erken yaşta yapılan evlilikler, kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği konumunu zayıflatmakta ve hayatlarıyla ilgili tercihlerinde söz sahibi olma haklarını engellemektedir. Özellikle kız çocukları sağlık, eğitim ve çalışma gibi olanaklardan faydalanamamakta, eğitimsizliğe, yoksulluğa ve bağımlılığa terk edilmektedir. Evlenmeden önce babanın kontrolünde olan kız çocuğu,

evlendikten sonra kocasının kontrolüne geçmektedir. Erken yaşta evlilik yapan kız çocuğu erken yaşta çocuk sahibi olmakta ayrıca erken doğan çocuklarının geçimini sağlayamayan düşük ekonomik düzeyi olan aileler kız çocuklarını erken yaşta evlendirerek kılması zor bir kısır döngüyü oluşturmaktadır (5,6).

Evlenmede yaş meselesi TMK madde 124 ile hükme bağlanmıştır. Buna göre; “Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez” şeklinde açıklanmaktadır. Aynı maddenin devamında olağanüstü evlenme yaşı belirtilmektedir; “Ancak, hakim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak buldukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir” (7). Anlaşılacağı üzere; normal evlenme yaşı kadın ve erkek için on yedi yaşın tamamlanması, olağanüstü evlenme yaşı ise yine kadın ve erkek için on altı yaşın tamamlanmasıdır. Bu durumda on altı yaşın tamamlanmasından önce yapılan evlenmeler, TMK madde 124’e göre aykırıdır. Ancak evlenme yaşının tamamlanmamış olduğu halde gerçekleştirilen evlenmelerle ilgili problem, kanunda bunlara uygulanacak müeyyidenin ne olduğunun açıkça belirtilmemiş olmasıdır. Evlenmenin yokluğuna ve butlanına yol açacak sebeplerin arasında yaş küçüklüğünün yer almaması, böyle bir evliliğin nasıl sonuçlanacağına tespitini güçleştirmektedir. Küçük yaşta evlenen kişinin velisinin ya da vasisinin, kendilerinden izin alınmaksızın yapılmış evlenmenin iptali için dava açma hakları TMK madde 153’te düzenlenmiştir. Ancak bunların iptal davasını artık açamayacakları durumların söz konusu olduğu ya da evlenmenin zaten velisi ya da vasisinin izni dahilinde olduğu durumlarda, her nasılsa yapılmış olan bu evliliğin yaş küçüklüğüne rağmen varlığını devam ettirmesi kaçınılmazdır. Bu durum ise evlenme yaşının, kanun koyucunun iradesine rağmen fiili olarak öne çekilmesi gibi sakıncalı durumu ortaya çıkarmaktadır (8).

GEREÇ ve YÖNTEMLER

Araştırma Aydın ilinde adli değerlendirme için yönlendirilen 18 yaş altı evlilik izni ile başvuran olguların sosyodemografik özelliklerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel tipte bir araştırma olarak yapılmıştır.

Bu araştırma Aydın ili merkez ilçe ve diğer ilçelerinden 01 Ocak 2007-31 Aralık 2019 tarihleri arasında başvuran olgular üzerinde yapıldı. Bu çalışmada 151 olgunun raporu incelendi. Araştırma örnekleme alınacak olgu sayısı literatür incelenerek hesaplandı.

Bu çalışmada veri toplama araçları, araştırmacı tarafından konuya ilişkin literatür incelenerek hazırlandı.

Olguların sosyodemografik özelliklerini ve ruh sağlığı durumlarını belirlemeye yönelik anket formu hazırlandı. Bu anket formunda; olguların sosyodemografik özelliklerine (yaş, medeni durum, öğrenim durumu, aile tipi, mesleği vb.), kadınların gebelik ve doğum ile ilgili özelliklerine (ilk doğum yaşı, annenin ilk çocuk sahibi olma yaşı, kronik hastalıklar vb.) ve olguların evlilik uyumlarını etkileyebilecek faktörlere (akrabalık derecesi, evlilik karar vb.) ilişkin sorular ile birlikte Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı tarafından olgulara uygulanan Çocukluk Çağı Anksiyete Tarama Ölçeği (Secree for Child Anxiety and Related Disorders - ÇATÖ) ve Çocukluk Çağı Depresyonu Değerlendirme Ölçeği (The Children's Depression Rating Scale - CDI) bulunmaktadır.

Çocukluk çağı kaygı bozukluklarını tarama amacıyla Birmaher ve ark. (9) tarafından geliştirilen ve Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Çakmakçı (10) tarafından yapılan ÇATÖ'nün ebeveyn ve çocuk formu mevcuttur. Toplam 41 maddeden oluşan ÇATÖ'de 25 ve üzeri puanın kaygı bozukluğu için uyarı niteliği taşıdığı kabul edilmektedir. Ölçek içinde ayrıca somatik, panik, yaygın anksiyete, ayrılık anksiyetesi, sosyal anksiyete ve okul korkusu alt ölçekleri bulunmaktadır. Bu ölçeğin çocuk formu, çalışmamıza katılan gençlerin kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla kullanıldı.

CDI, klinisyen tarafından ebeveyn ve çocuk ya da ergene ayrı ayrı uygulanan 17 maddelik bir ölçektir. Klinisyen her maddeyi hem çocuk hem de ebeveynden aldığı bilgileri kullanarak puanlar; ölçek duygulanım ile ilgili bedensel, bilişsel ve psikomotor belirtileri değerlendirir. Toplam 40 puan orta şiddetli depresyon için, 45 ve üstü puan ise ağır depresyon için belirteçtir. Bu ölçeğin ergen formu, çalışmamıza katılan gençlerin depresyon belirtilerini belirlemek amacıyla kullanıldı.

İstatistiksel Analiz

Veriler SPSS istatistik paketine aktarıldı, Windows için Sürüm 18.0.0 (2009, SPSS Inc., Chicago, IL, ABD) kullanıldı ve istatistiksel analiz yapıldı. İstatistiksel olarak sonuçlar; ortalama standart sapma, değer ve yüzde olarak verildi. Shapiro-Wilk ve Kolmogorov-Smirnov one-sample testi, rastgele değişkenlerin örneklerinin normal dağılıma ait olup olmadığını test etmek

için kullanıldı. Ortalamaların karşılaştırılması t-testi ile yapılırken, kategorik veriler ki-kare ve Fisher'ın kesin testleri kullanılarak analiz edildi. Olasılık değerleri <0,05 olarak kabul edildi.

BULGULAR

Evlilik izni için mahkemeye başvuran ve adli makamlar tarafından 01 Ocak 2007-31 Aralık 2019 tarihleri arasında adli tıbbi değerlendirme için yönlendirilen 18 yaş altı 151 olgu tespit edildi. Olguların %98'inin (n=148) kadın, %2 (n=3) olgunun erkek olduğu görüldü.

Erken evlilik izni ile tarafımıza başvuran olguların çoğunluğunun (%96; n=145) 16 yaşında (16±0,24) olduğu saptandı. Tarafımıza yönlendirilen 14 ve 15 yaşlarındaki birer (%0,7, %0,7) olgudan aynı zamanda radyografik inceleme ile kemik yaşı tespiti istendiği saptandı.

Olguların yaş ortalamasının 16±0,24 olduğu, büyük bir kısmının (%86,8; n=131) ilköğretim mezunu olduğu, lise eğitimine devam edenlerin %9,3 (n=14) olduğu, beş olgunun sadece okur-yazar olduğu, bir olgunun ise okur-yazar dahi olmadığı görüldü. Olguların çoğunluğunun (%60,6; n=60) okul başarısını kötü olarak ifade ettiği saptandı. Olguların %90,7'sinin (n=137) örgün eğitime devam etmediği belirlendi (Tablo 1).

Olgulara eğitimi bırakma nedeni sorulduğunda %41,0 (n=48) oranında en sık olarak kendi isteği ile bıraktıkları cevabı görüldü. Olguların bir işte çalışma oranının %25,9 (n=36) olduğu, çalışanlar arasında en sık meslek grubunun işçi (%19,4, n=27) olduğu belirlendi. Olguların ortalama kardeş sayılarının 3,41±1,62 olduğu, olguların %65,2 (n=73) oranında çekirdek aile içerisinde büyüdükleri, %18,3 (n=21) oranında ise anne ve babalarının boşanmış olduğu tespit edildi (Tablo 2).

Başvuru sırasında en sık %52,1 (n=63) oranında olguların öz annesi ve öz babası ile birlikte yaşadıkları, %20,7 (n=25) oranında evlenmek istenilen kişinin ailesi ile, %5,8 (n=7) oranında ise evlenmek istenilen kişi ile birlikte yaşadıkları saptandı.

Değerlendirme sırasında olguların %35,5'inin (n=44) gebe olduğu, %4,8'inin (n=6) bebek sahibi olduğu belirlendi. Olguların %62,9'unun (n=78) cinsel ilişki veya cinsel istismar sonrası evlenmek için başvurduğu görüldü. Ailelerindeki anne ve baba arasında akrabalık ilişkisi bulunan olguların oranının %22,2 (n=24) olduğu belirlendi. Olguların annelerinin yaş ortalamasının 40,02±6,27 olduğu, en sık %77,3 (n=92) oranında ilköğretim mezunu oldukları, %13,4'ünün (n=16) okur-yazar olmadığı ve bir (%0,8) olgunun annesinin lise mezunu olduğu görüldü. Çalışanlar arasında en sık meslek grubunun çiftçi (%22,3, n=27) olduğu belirlendi. Annelerinin evlenme yaş ortalamasının 16,3±1,87 olduğu, ilk çocuk sahibi olma yaş ortalamasının ise 19,80±3,31 olduğu belirlendi.

Olguların babalarının yaş ortalamasının 44,70±6,18 olduğu, büyük bir çoğunluğunun (%89,9; n=107) ilköğretim mezunu

Tablo 1. Olguların sosyodemografik özellikleri		
Özellikler	Sayı	%
Kiminle yaşadığı	63	52,1
Öz anne ve öz baba	8	6,6
Anne baba	6	5,0
Akraba	7	5,8
Öz anne ve üvey baba	1	0,8
Üvey anne ve öz baba	2	1,7
Evlenmek İstenilen kişinin ailesi	25	20,7
Evlenmek İstenilen kişi	7	5,8
Yurtta	2	1,7
Gebelik		
Var	44	35,5
Yok	80	64,5
Bebek		
Var	6	4,8
Yok	118	95,2
Cinsel ilişki veya cinsel istismar sonrası evlilik		
Evet	78	62,9
Hayır	46	37,1
Kronik hastalık		
Var	0	0
Yok	131	100
Anne ve baba arasında akrabalık		
Var	24	22,2
Yok	84	77,8

olduğu, lise mezunu oranının %4,2 (n=5) olduğu, bir (%0,8) olgunun babasının üniversite mezunu olduğu görüldü. Çalışanlar arasında en sık meslek grubunun çiftçi (%38,0; n=46) olduğu belirlendi. Olguların babalarının ilk çocuk sahibi olma yaş ortalamasının $24,65 \pm 4,67$ olduğu belirlendi (Tablo 3).

Örgün eğitime devam etmeyip okul başarısının kötü olduğunu ifade edenlerin oranının %60,6 (n=60) olduğu saptandı. Bunun yanında örgün eğitime devam edip, okul başarısını kötü olarak ifade eden olgu saptanmadı.

Çekirdek ailelerde kendi isteği ile eğitimi bıraktığını ve okul başarısının da kötü olduğunu ifade edenlerin oranı %34,9 (n=22) olarak bulunmuş olup bu oranın dağılmış aile içerisinde %62,5 (n=10) olduğu saptandı.

Tarafımıza başvuru esnasında gebe olan ve anneleri de ilk doğumlarını 18 yaş ve altında yapanların oranı %20 (n=20) olarak saptandı. Başvuru esnasında gebe olmayıp, anneleri de ilk doğumlarını 18 yaş üstünde yapanların oranı %46,4 (n=51) olarak saptandı ($p < 0,05$).

Olguların ÇATÖ değerlendirmesinden aldığı puan ortalamasının $21,77 \pm 1,10$, CDI değerlendirmesinden aldığı puan ortalamasının $8,53 \pm 0,63$ olduğu belirlendi (Tablo 4).

Tablo 2. Ailelerin sosyodemografik özellikleri 1			
Özellikler	Sayı	%	
Anne yaşı (Ort, SS)	40,02±6,27		
Annenin eğitim durumu			
Okuryazar değil	16	13,4	
Okuryazar	10	8,4	
İlköğretim	92	77,3	
Lise	1	0,8	
Annenin Mesleği	İşçi	18	14,9
	Çiftçi	27	22,3
	Esnaf	3	2,5
	Çalışmıyor	71	58,7
	Vefat	2	1,7
Annenin ilk çocuk sahibi olma yaşı (Ort, SS)	19,80±3,31		
Annenin evlenme yaşı (Ort, SS)	16,30±1,87		
Annenin kronik hastalığı			
Yok	87	79,1	
Kanser	4	3,6	
Diğer	16	14,5	
Vefat	2	1,8	
Psikiyatrik	1	0,9	
SS: Standart sapma, Ort: Ortalama			

TARTIŞMA

Bu çalışmada, 2007-2019 yılları arasında evliliğe uygunluğun tıbbi-yasal raporlarını hazırlamak için mahkemeler tarafından kliniğimize sevk edilen 151 çocuğun verileri incelendi. Sadece üç çocuk erkek olup erkek olan olguların hepsinin 16 yaşında olduğu görüldü. Bu veriler, kız çocuklarının çoğunlukla çocuk evliliklerinden etkilendiği yönündeki yaygın inancı desteklemektedir (11).

Dünyada, erken yaşta evlenen kızlar genellikle 5-6 yıl okula gittikten sonra okulu bırakırlar (12). Çalışmamızda 131 (%86,8) olgunun ilköğretim mezunu veya terk olduğu saptandı. Soylu ve Ayaz (13) çalışmasında olguların %70,8'inin ilköğretim terk ve %14,6'sının ilköğretim mezunu olduğu görülmüştür. Acemoğlu ve ark.'nın (14) araştırmasında ise erken yaş evliliği olan olguların %67,8'inin okur-yazar olmadığı, %1,1 olgunun lise ve üzeri eğitim durumunun olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada okur-yazar olmayanlarda erken yaş evliliklerinin, lise ve üzeri mezunlara göre 10,85 (%95 güven aralığı: 4,10-31,2) kat daha fazla olduğu saptanmış ve bu farklılığın ilköğretim mezunları ile lise ve üzeri mezunlarında da olduğu gözlenmiştir (risk oranı: 6,21 %95 güven aralığı: 2,30-18,34). Durğu'tun (6) yüksek lisans tezinde; %35,8'inin okur-yazar olmadığı görülmüştür. 2006 yılı aile yapısı araştırmasında; okur-yazar olmayanların %48'inin, yüksek lisans ve üniversite eğitimi alanların ise %0,6'sının 18 yaş altında evlilik yaptığı görülmektedir (15). Ortanca ilk evlenme yaşı ile eğitim düzeyi arasında da pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 3. Ailelerin sosyodemografik özellikleri 2			
Özellikler	Sayı	%	
Baba yaşı (Ort, SS)	44,70±6,18		
Babanın eğitim durumu			
Okuryazar değil	2	1,7	
Okuryazar	4	3,4	
İlköğretim	107	89,9	
Lise	5	4,2	
Üniversite	1	0,8	
Babanın Mesleği	İşçi	40	33,1
	Çiftçi	46	38,0
	Esnaf	18	14,9
	Memur	2	1,7
	Çalışmıyor	6	5,0
	Emekli	1	0,8
	Mühendis	1	0,8
	Vefat	7	5,8
Babanın ilk çocuk sahibi olma yaşı (Ort, SS)	24,65±4,67		
Babanın evlenme yaşı (Ort, SS)	21,87±5,68		
Babanın kronik hastalığı: Yok	88	79,3	
Kanser	4	3,6	
Parapleji	1	0,9	
Diğer	10	9,0	
Vefat	7	6,3	
Psikiyatrik hastalığı	1	0,9	

Ortanca ilk evlilik yaşı lise ve üzeri eğitim almış kadınlarda 24,1 olarak saptanmış iken, bu değer ilköğretim ikinci kademeyi tamamlamış kadınlarda üç yıl, eğitimi olmayan veya ilkokulu bitirmemiş kadınlarda ise beş yıl fazla olduğu görülmüştür (16). 2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'na göre, 15-19 yaş arasındaki gençlerde evlilik oranı okuma yazma bilmeyen kızlarda %7,2, ilkokul mezunu kızlarda %7,6, ortaokul mezunu kızlarda %1, lise ve üzerinde %3,9 görülmüştür (16,17). Eğitim düzeyi ile erken evlilik ilişkisi dünyada da farklı değildir. Bu verilerin Dünya Sağlık Örgütü'nün verileri ile uyumlu olduğu görüldü. Ortaokul eğitiminin tamamlanması, çocuk ve erken evlilik için önemli bir caydırıcı etkidir (18,19). Evli kızlar genellikle okuldan ayrılır ve bu nedenle öğrenme, istihdam edilebilirlik becerileri kazanma ve topluma katılma fırsatlarını kaybederler (20). Eğitim eksikliği, aynı zamanda yetişkin evlilik rollerini müzakere etmek için gereken bilgi ve becerileri de sınırlamaktadır (21).

Bazı çalışmalar artan sayıda kardeşin okullaşma üzerinde olumsuz bir etkisi olabileceğini vurgulamıştır (21-23). Bu çalışmalara uygun olarak çalışmamızda kız olguların %65,1'inin üç veya daha fazla kardeşi olduğu ve bunların %92,8'inin okula devam etmediği görüldü. Karci ve ark.'nın

Tablo 4. Olguların görüşme sırasında aldıkları ÇATÖ ve CDI puanları			
		ÇATÖ Puanı	CDI Puanı
Sayı	Olan veri	100	103
	Kayıp veri	51	48
Mean		21,77	8,53
Standard error of mean		1,10	0,63
Median		21	7
Standard deviation		11,03	6,37
Variance		121,73	40,53
Minimum		2	1
Maksimum		56	33
ÇATÖ puanı 25 ve üzeri veri		37 (%37)	
CDI puanı 40 ve üzeri veri			0 (%0)

ÇATÖ: Çocukluk Çağı Anksiyete Tarama, CDI: Çocukluk Çağı Depresyonu Değerlendirme Ölçeği

(24) araştırmasında; olguların %59,3'ünün üç veya daha fazla kardeşi olduğu ve bunların %29,9'unun okula devam etmediği görülmüştür. Muhtemelen, hane halkı büyüklüğündeki artış, kardeşler arasındaki mevcut kaynakların daha büyük bir payı ile sonuçlanmaktadır (25). Ev halkının büyüklüğündeki artış, çocukların kendi yataklarına sahip olmamasına neden olabilir, bu da okulu bırakma ve çocuk evliliğiyle ilgilidir.

Okullaşmayı etkileyen bir diğer faktör de annenin eğitim düzeyidir. Daha az eğitilmiş kadınların çocukları daha küçük yaşlarda okulu bırakmaktadır (25). Ayrıca, anne eğitim düzeyinin düşüklüğü çocuk evlilikleri ile önemli ölçüde ilişkilidir (26-29). Çalışmamızda ebeveynlerin eğitim düzeyi açısından annelerin %77,3'ünün ilköğretim mezunu olduğu, %0,8'inin lise mezunu olduğu saptandı. Babaların ise %89,9'u ilköğretim mezunu iken, lise mezunu %4,2, üniversite mezunu %0,8 oranında olduğu tespit edildi. Ayrıca çalışmamızda anne ve baba eğitim düzeyleri oldukça düşüktür ve %58,7 oranında annelerin çalışmadığı saptandı. Karci ve ark.'nın (24) araştırmasında ebeveynlerin eğitim düzeyi açısından, 160 anne ve 158 baba için verilerin mevcut olduğu görülmüştür. Toplam 44 çocuk (%26,3) ve 19 babanın (%11,4) okuma yazma bilmediği, 101 anne (%60,5) ve 100 babanın (%59,9) ilkokul mezunu, 15 anne (%9) ve 39 babanın (%23,4) ortaokul veya üstü eğitim aldığı görülmüştür. Soylu ve Ayaz'ın (13) yaptığı çalışmada ebeveynlerin eğitim düzeyi açısından, 41 (%85,4) annenin okuma yazma bilmediği, 5 (%10,4) annenin ilköğretim mezunu olduğu görülmüştür. Otuz bir (%33,3) babanın okuma yazma bilmediği, 28 (%58,3) babanın ise ilköğretim mezunu olduğu görüldü. Benzer şekilde bu veriler yetersiz-eksik eğitilmiş annelerin ve/veya babaların kızlarının okulu bırakma, okuma yazma bilmeme ve daha erken evlenme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Düşük sosyoekonomik statü ile çocuk evliliği arasındaki ilişki iyi bilinmektedir (27,30-32). Düşük sosyoekonomik durum, artan

çocuk evlilik oranlarıyla hem doğrudan hem de dolaylı olarak okuldan ayrılmaya neden olabilir. Çocukların sosyoekonomik durumu hakkında yeterli veri bulunmaması bu çalışmanın sınırlamalarından biri olmuştur. Retrospektif tablo inceleme metodolojisi de bu konuda önemli bir sınırlama oluşturmuştur. Çalışmamızda 44 (%35,5) çocuğun gebe ve altı (%4,8) çocuğun da bebeği olduğu saptandı. Karci ve ark.'nın (24) çalışmasında 63 (%37,7) gebe kız ve 15 (%9) kız çocuğunun bebeği olduğu görüldü. Erken gebelik, hem anne hem de çocuk için birçok risk taşır. Soylu ve Ayaz'ın (13) yaptığı çalışmada %29,2'sinin gebe olduğu, %45,8'inin ise doğum yapmış olduğu saptandı. On altı yaşından küçük kız çocuklarının gebelikle ilgili ölüm riski, yirmili yaşlarının başlarındaki kızlara göre dört kat daha fazladır (33). Gestasyonel diyabet, gestasyonel hipertansiyon, erken doğum ve obstetrik fistül gibi komplikasyonlar erken gebelikte daha sıktır (34,35). Ergenlerin fiziksel olgunlaşmamışlığı, yüksek neonatal mortalite ile ilişkili önemli bir faktör olabilir (34). Ergen annelerin bebekleri düşük doğum ağırlığı, küçük gebelik yaşı ve prematürite için yüksek risk altındadır (33-37). Ayrıca, annelerinin zorla evlendirildiğini bildiren çocuklar, anneleri zorla evlendirilmeyen çocuklardan daha fazla içselleştirici ve dışsallaştırıcı davranışlar, kaygı, depresyon veya somatik belirtiler yaşamıştır (38,39).

Çalışmamızda tarafımıza gebe olarak başvuran olguların %90,9'unun ilköğretim mezunu olduğu, %9,1'nin lise terk olduğu saptandı. Bebeği olan altı olgunun hepsinin ilköğretim mezunu olduğu saptandı. Türkiye'de okuma yazma bilmeyen veya ilkokuldan ayrılan (%17) kızlarda ergenlikte doğum oranı, en az ilkokul mezunu kızlara (%8) göre daha yüksektir (40). Benzer şekilde, 15 yaşın altında doğum yapan kızların eğitim düzeyine ilişkin verilere bakıldığında; bu kızların %27,7'sinin okuma yazma bilmediğini, %59,9'unun ilkokul mezunu ve %8,8'inin ortaokul mezunu olduğu, lise veya üniversite mezunu olmadığı görülmüştür (41). Çalışmamızda literatürle uyumlu olarak olguların çoğunluğu (%90,7) okulu bırakmıştır.

Olguların ve aday eşlerinin arasındaki yaş ortalaması $6,65 \pm 3,55$ 'dir. Karci ve ark.'nın (24) çalışmasında kız çocukları ve aday eşleri arasındaki yaş ortalaması $8,1 \pm 4,0$ 'dir. Erken yaşta evlenen kızlar, kocasıyla daha sonra evlenecek olanlardan daha büyük yaş farklılıklarına sahip olma eğilimindedir (42). Bu yaş farklılıkları, kızların kocalarıyla müzakere etme ve kendi üreme sağlığını kontrol etme yeteneklerini kısıtlayabilir (43). Kocanın ve ailesinin çocuk doğurma, düşük eğitim düzeyi ve doğum kontrolü hakkında yetersiz bilgi ve beklentilerinin bir sonucu olarak; çocuk evlilikleri, evlilikten hemen sonra istenmeyen, plansız erken gebeliklere yol açar (44,45). Dünya çapında 7,3 milyon ergen anne her yıl doğum yapmaktadır ve bunların iki milyonu 15 yaşın altındadır (46-48). Türkiye'de 2017 yılında 15-17 yaş arası 14.554 kız çocuğu ve 15 yaş altı 227 kız çocuğu doğum yapmıştır. Adana için bu veriler sırasıyla 543 ve 10 kız çocuğudur (41).

Olguların %37,7'sinin medeni sertifikaları olmayan dini evlilikleri bulunmaktadır. Dini nikahlı olguların %91,3'ünün okula devam etmediği, %52,2'sinin gebe olduğu, %14,3'ünün bebek sahibi olduğu, %25,8'inin üç ve daha fazla kardeşe sahip olduğu saptandı. Karci ve ark.'nın (24) yaptığı çalışmada; dini nikahlı olguların %46,3'ünün okula devam etmediği, %63,2'sinin hamile olduğu, %15,8'inin doğum yaptığı, %35,1'in üç ve daha fazla kardeşe sahip olduğu görüldü. Bunlar arasında düşük anne eğitim düzeyi, üç ve üçten fazla kardeşi olması, gebelik öyküsü ve doğum yapması önemli ölçüde daha yaygındı. Literatürde benzer şekilde dini nikah öyküsü, birlikte yaşama ve çocuk doğurma da erken evlenme ile ilişkilidir (49). Yasaların ebeveyn veya adli rıza ile çocukların evlenmesine izin verdiği ülkelerde, çocuk evlilikleri resmi hale gelir (46). Türkiye'de ilave olarak evlilik için zihinsel uygunluğa ilişkin tıbbi-yasal bir rapor gereklidir. Olgularla görüşme sırasında her olguya ÇATÖ uygulanmıştır. ÇATÖ yapılan olguların %37'sinin 25 puan ve üzeri aldığı saptandı. Bu açıdan olguların çoğunun kaygı bozukluğu açısından uyarı niteliklerini kapsadıkları görülmüştür. Literatürde erken evlendirilmiş çocukların ruhsal durumları ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmıştır. Soylu ve Ayaz'ın (13) yaptığı çalışmada küçük yaşta evlendirilmiş olgularda travma sonrası stres bozukluğunun %8,3 oranında görüldüğü ve bu kişilerde mevsimsel duygu durum ve uyum bozukluğunun daha sık geliştiği saptanmıştır. İçinde yaşadığımız toplumda erken evlilik geleneksel olarak desteklenmekte ve bu tür evliliklerin genel olarak toplumsal kabul ile gerçekleştiği bilinmektedir (1). Bu nedenle erken evlilik bazı olgularda travma olarak algılanabilir (13). Bu olgularda yaşanan cinsel istismar, küçük yaşta çocuk sahibi olma gibi ağır sorumluluklar, anne-baba ve arkadaşlarından erken ayrılma, eşi ve eşinin ailesi ile yaşanan anlaşmazlıklar, ekonomik yetersizlikler ve düşük sosyal destek gibi nedenlerden dolayı mevsimsel duygu durum ve uyum bozukluğunun daha fazla geliştiği düşünülmüştür. Bu sonuçlar ışığında, erken evliliklerin sadece cinsel istismar açısından değerlendirilmesinin yanlış olacağı, olguları psikososyal açıdan etkileyen problemlerin tümünün bir arada ele alınması gerektiği belirtilmelidir (50). Ayrıca bu olgular ve ailelerin genel olarak ruhsal değerlendirmeden kaçınmaları, ruhsal bozukluk oranının tespit edilenden daha yüksek olabileceği sonucunu doğurabilir (13).

Ülkemizde bu konuda farklı görüşler ve uygulamalar olmasına rağmen, 18 yaşın altındaki her çocuğun evliliğe uygun olmadığı düşünülmektedir. En iyi kazancımız, sağlık profesyonellerinin yardımıyla çocuk evliliğine izin vermemek olacaktır.

Veriler resmi evlilik nedeniyle mahkemeler tarafından, tarafımıza sevk edilen çocukları kapsamaktadır. Bu çalışma, dini evlilikleri olan ve medeni evlilik için başvuruda bulunmayan çocukları veya tıbbi raporları için ildeki diğer hastanelere yönlendirilen çocukları kapsamamaktadır. Bu açıdan gerçek prevalansın daha yüksek olduğunu tahmin etmekteyiz. Bu yüzden erken

yaşta evlilik sorunu daha net olarak ortaya çıkarmak ve gerekli önlemleri almak amacıyla daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Dünyadaki birçok topluluk gibi ülkemizde de çocuk evlilikleri önemli bir halk sağlığı sorunu olmaya devam etmektedir. Açıkçası, sorunun yasal, politik, sosyal, ekonomik, sağlık ve eğitim dahil olmak üzere farklı yönlerini hedeflemek için çok yönlü stratejilere ihtiyaç vardır. Çocuk evliliği, hem doğum yapan hem de bu evliliklerden doğan çocukları etkileyen çok boyutlu, sıralı bir istismar olarak görülmelidir. Bu durum, kuşaklar arası istismarın önemli bir türüdür.

ETİK

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma için Adnan Menderes Üniversitesi Rektörlüğü Tıp Fakültesi Dekanlığı Girişimsel Olmayan Klinik Kurulu'ndan 24.10.2019 tarih ve E.6676 evrak no, 2019/184 protokol numarası ile etik kurulu onayı alınmış olup Helsinki Bildirgesi'ne kriterleri göz önünde bulundurulmuştur.

Danışman Değerlendirmesi: İç ve dış danışmanlarca değerlendirilmiştir.

Yazarlık Katkıları

Konsept: U.Ş., M.Ş., Ö.E., Dizayn: U.Ş., M.Ş., Ö.E., Veri Toplama veya İşleme: U.Ş., M.Ş., Ö.E., Analiz veya Yorumlama: U.Ş., M.Ş., Ö.E., Literatür Arama: U.Ş., M.Ş., Ö.E., Yazan: U.Ş., M.Ş., Ö.E.

Çıkar Çatışması: Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar tarafından finansal destek almadıkları bildirilmiştir.

KAYNAKLAR

1. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor. 2009 http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/750_1.pdf
2. Altıntaş Ç, Çelik H, Ekeliç M, Özkubat I, Since B, Yayıcı G. Evlilik mi? Şimdi oyun ve okul zamanı. 2014 <http://tip.baskent.edu.tr/kw/upload/464/dosyalar/cg/sempozyum/ogrsmpznsn16/16.P2.pdf> ET:15.12.2014 - 11.05.2020
3. Osotimehin B. Çocuk yaşta evlilik. UNFPA. 2012 https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_cyeze_sagliksonuclariraporu_turkce.pdf
4. Düzen N, Atalay Z. Türkiye'deki erken yaşta evlilikleri farklı bakış açılarından bakarak değerlendirmeyi ve var olan çözüm önerilerini geliştirmeyi amaçlayan özgür Proje.2014. <http://myweb.sabanciuniv.edu/bac/files/2013/10/%C3%96zg%C3%BCr-Proje-Final-Raporu.pdf>
5. Özcebe H. Erken evlilikler üzerine. Türk Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı Görünüm Dergisi. 2010;5-9. www.tapv.org.tr/dokuman.asp?indir=115 ET:10.12.2014,
6. Durğut S. İlk Evliliğini 18 Yaş Altında Yapmış ve Aynı Kişi ile Evli Olan Kadınların Evlilik Uyumlarının Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, 2015. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/416834/yokAcikBilim_10061061.pdf?sequence=-1&isAllowed=y
7. Türk Medeni Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 08.12.2001, sayı.4721. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>
8. Keskin D, Küçük Yaşta Evlenmenin Müeyyidesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XV, Y. 2011, Sa. 4:65-83

9. Birmaher B, Khetarpal S, Brent D, Cully M, Balach L, Kaufman J, et al. The Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders (SCARED): scale construction and psychometric characteristics. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry.* 1997;36(4):545-553. <https://doi.org/10.1097/00004583-199704000-00018>
10. Çakmakçı FK. Çocuklarda Anksiyete Bozukluklarını Tarama Ölçeği Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması [yayımlanmamış uzmanlık tezi]. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi; 2004.
11. UNICEF. Progress for Children: A Report Card for Adolescents (No. 10). New York: UNICEF Division of Communication. 2012. https://www.unicef.org/media/86401/file/Progress_for_Children_-_No_10_EN_04272012.pdf
12. World Health Organization. Women and Health: Today's Evidence Tomorrow's Agenda. Geneva: World Health Organization. 2009. http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/70119/WHO_IER_MHI_STM.09.1_eng.pdf;jsessionid=434A31966F6FA65031D5D985D7E6B2D6?sequence=1
13. Soylu N, Ayaz M. Adli değerlendirme için yönlendirilen küçük yaşta evlendirilmiş kız çocuklarının sosyodemografik özellikleri ve ruhsal değerlendirilmesi, *Anatolian Journal of Psychiatry.* 2013;14:136-144. <https://www.alpha-psychiatry.com/Content/files/sayilar/71/136-144.pdf>
14. Acemoğlu H, Ceylan A, Saka G, Ertem M. Diyarbakır'da erken yaş evlilikleri. *Aile ve Toplum.* 2005;7(2). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/198138>
15. T.C Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Aile yapısı araştırması. 2006; Ankara 2010:21-41. <https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/taya2006.pdf>
16. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008. Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye, Ekim 2009. <http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/02/Turkiye-Nufus-ve-Sa%C4%9Flik-Arastirmasi-2008.pdf>
17. Özcebe H, Biçer BK. Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: Çocuk evlilikleri. *Türk Pediatri Arşivi.* 2013;48(2):86-93. <https://doi.org/10.4274/tpa.1907>
18. Bhan N, Gautsch L, McDougal L, Lapsansky C, Obregon R, Raj A. Effects of parent-Child relationships on child marriage of girls in Ethiopia, India, Peru, and Vietnam: Evidence from a prospective cohort. *J Adolesc Health.* 2019;65(4):498-506. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2019.05.002>
19. Kalamar AM, Lee-Rife S, Hindin MJ. Interventions to prevent child marriage among young people in low-and middle-income countries: A systematic review of the published and gray literature. *J Adolesc Health.* 2016;59(3 Suppl):S16-S21. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2016.06.015>
20. UNICEF. The State of the World's Children 2011-Executive Summary: Adolescence an Age of Opportunity. New York: UNICEF. 2011. <http://www.zaragoza.es/contenidos/medioambiente/onu/546-eng-ed2011.pdf>
21. Erulker A. Adolescence lost: The realities of child marriage. *J Adolescent Health.* 2013;52(5):513-514. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2013.03.004>
22. Maralani V, Mare RD. Unobserved heterogeneity, demographic mechanisms and the intergenerational effects of increasing women's schooling. In: Population association America 2008 annual meeting, New Orleans, LA, 17-19 April 2008. <https://www.pop.upenn.edu/sites/www.pop.upenn.edu/files/PAA2008.pdf>
23. Qian N. Quantity-Quality and the One Child Policy: The Positive Effect of Family Size on Education in China. 2004. <http://piketty.pse.ens.fr/files/Qian2005.pdf> ET:16.05.2020
24. Karci CK, Ray PC, Tahiroglu AY, Avci A, Celik GG, Cekin N, Evliyaoglu N. Evaluation of child marriage in a Turkish sample: 8 years' data. *J Health Psychol.* 2021;26(11):2031-2039. <https://doi.org/10.1177/1359105319900304>
25. Borkotoky K, Unisa S. Female education and its association with changes in sociodemographic behaviour: Evidence from India. *J Biosoc Sci.* 2015;47(5):687-706. <https://doi.org/10.1017/S002193201400039X>
26. Ellwood DT, Jencks C. The uneven spread of single-parent families: What do we know? Where do we look for answers. *Social Inequality.* 2004;1:3-77. <https://www.hks.harvard.edu/publications/uneven-spread-single-parent-families-what-do-we-know-where-do-we-look-answers>

27. McDougal L, Jackson EC, McClendon KA, Belayneh Y, Sinha A, Raj A. Beyond the statistic: exploring the process of early marriage decision-making using qualitative findings from Ethiopia and India. *BMC Womens Health*. 2018;18(1):144. <https://doi.org/10.1186/s12905-018-0631-z>
28. McLanahan S. Diverging destinies: How children are faring under the second demographic transition. *Demography*. 2004;41(4):607-627. <https://doi.org/10.1353/dem.2004.0033>
29. Manning WD, Cohen JA. Teenage cohabitation, marriage, and childbearing. *Popul Res Policy Rev*. 2015;34(2):161-177. <https://doi.org/10.1007/s11113-014-9341-x>
30. Hossain MG, Mahumud RA, Saw A. Prevalence of child marriage among Bangladeshi women and trend of change over time. *J Biosoc Sci*. 2016;48(4):530-538. <https://doi.org/10.1017/S0021932015000279>
31. Kamal SM. Socio-economic determinants of age at first marriage of the ethnic tribal women in Bangladesh. *Asian Population Studies*. 2016;7(1):69-84. <https://doi.org/10.1080/17441730.2011.544906>
32. Khanna T, Verma R, Weiss E. Child marriage in South Asia: Realities, responses and the way forward. 2013. <https://www.icrw.org/publications/child-marriage-in-south-asia-realities-responses-and-the-way-forward/ET:16.05.2020>
33. Conde-Agudelo A, Belizán JM, Lammers C. Maternal-perinatal morbidity and mortality associated with adolescent pregnancy in Latin America: Cross-sectional study. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*. 2005;192(2):342-349. <https://doi.org/10.1016/j.ajog.2004.10.593>
34. Palacios J, Kennedy HP. Reflections of Native American teen mothers. *J Obstetric Gynecol Neonatal Nurs*. 2010;39(4):425-434. <https://doi.org/10.1111/j.1552-6909.2010.01149.x>
35. Raj A, Saggurti N, Balaiah D, Silverman JG. Prevalence of child marriage and its effect on fertility and fertility-control outcomes of young women in India: a cross-sectional, observational study. *Lancet*. 2009;373(9678):1883-1889. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(09\)60246-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(09)60246-4)
36. Koski A, Clark S and Nandi A. Has child marriage declined in subSaharan Africa? An analysis of trends in 31 countries. *Population and Development Review*. 2017;43(1):7-29. <https://www.jstor.org/stable/44202627>
37. Raj A, Saggurti N, Winter M, Labonte A, Decker MR, Balaiah D, et al. The effect of maternal child marriage on morbidity and mortality of children under 5 in India: Cross sectional study of a nationally representative sample. *BMJ*. 2010;(340):b4258. <https://doi.org/10.1136/bmj.b4258>
38. Fredland N, Symes L, Gilroy H, Paulson R, Nava A, McFarlane J, et al. Connecting partner violence to poor functioning for mothers and children: Modeling intergenerational outcomes. *Journal of Family Violence*. 2015;30(5):555-566. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10896-015-9702-1>
39. McFarlane J, Nava A, Gilroy H, Maddoux J. Child Brides, Forced Marriage, and Partner Violence in America: Tip of an Iceberg Revealed. *Obstet Gynecol*. 2016;127(4):706-713. <https://doi.org/10.1097/AOG.0000000000001336>
40. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye. 2013. <http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/02/Turkiye-Nufus-ve-Sa%C4%9Flik-Arastirmasi-2013.pdf>
41. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). İstatistiklerle Çocuk. 2017. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Statistics-on-Child-2017-27596>
42. Santhya KG, Ram U, Acharya R, Jejeebhoy SJ, Ram F, Singh A. Associations between early marriage and young women's marital and reproductive health outcomes: evidence from India. *Int Perspect Sex Reprod Health*. 2010;36(3):132-139. <https://doi.org/10.1363/ipsrh.36.132.10>
43. Godha D, Hotchkiss DR, Gage AJ. Association between child marriage and reproductive health outcomes and service utilization: A multi-country study from South Asia. *J Adolesc Health*. 2013;52(5):552-558. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2013.01.021>
44. Maswikwa B, Richter L, Kaufman J, Nandi A. Minimum Marriage Age Laws and the Prevalence of Child Marriage and Adolescent Birth: Evidence from Sub-Saharan Africa. *Int Perspect Sex Reprod Health*. 2015;41(2):58-68. <https://doi.org/10.1363/4105815>
45. Nour NM. Health consequences of child marriage in Africa. *Emerg Infect Dis*. 2006;12(11):1644-1649. <https://doi.org/10.3201/eid1211.060510>
46. Loaiza E, Liang M. Adolescent Pregnancy: A Review of the Evidence. 2013. https://www.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/ADOLESCENT%20PREGNANCY_UNFPA.pdf ET:16.05.202
47. Neal S, Matthews Z, Frost M, Fogstad H, Camacho AV, Laski L. Childbearing in adolescents aged 12-15 years in low resource countries: a neglected issue. New estimates from demographic and household surveys in 42 countries. *Acta Obstet Gynecol Scand*. 2012;91(9):1114-1118. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0412.2012.01467.x>
48. World Health Organization. Early Marriages, Adolescent and Young Pregnancies (Report by the Secretariat, 65th World Health Assembly A65/13. 2012. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/78901>
49. Uecker JE. Religion and early marriage in the United States: Evidence from the Add Health Study. *J Sci Study of Relig*. 2014;53(2):392-415. <https://doi.org/10.1111/jssr.12114>
50. Aktepe E, Atay ĞM. Çocuk evlilikleri ve psikososyal sonuçları, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. *Current Approaches in Psychiatry*. 2017;9(4):410-420. <https://doi.org/10.18863/pgy.310791>